

Inhoud

Kindermishandeling? >>

Samenwerking in de keten >>

Zorg- en hulpaanbod >>

Sturing en beleidsinformatie >>

AMHK >>

Wet verplichte Meldcode >>

Bijlagen >>

Stelselwijziging Jeugd

Digitale handreiking

Aanpak Kinder- mishandeling

Kindermishandeling?

In dit hoofdstuk:

- » [Definitie kindermishandeling](#)
- » [Prevalentie](#)
- » [Gemeenten verantwoordelijk voor veiligheid kind](#)
- » [Onderwerpen in deze handreiking](#)

> Definitie kindermishandeling

De nieuwe jeugdwet hanteert de volgende definitie van kindermishandeling: elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel.

> Prevalentie

Op basis van prevalentieonderzoek is de geschatte omvang van kindermishandeling ongeveer 34 gevallen van kindermishandeling op iedere 1.000 kinderen. Vooral verwaarlozing komt veel voor. Het gaat dan om fysieke verwaarlozing, verwaarlozing van het onderwijs,

en emotionele verwaarlozing, waaronder ook het getuige zijn van huiselijk geweld valt. Zie voor meer informatie over de prevalentie van kindermishandeling het **dossier kindermishandeling** van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI).

> Gemeenten verantwoordelijk voor veiligheid kind

Kindermishandeling is geen geïsoleerd probleem van een kleine groep. Het is een groot probleem met impact op heel veel terreinen, ook terreinen waar gemeenten verantwoordelijk voor zijn.

Met de decentralisatie van de jeugdzorg komt de verantwoordelijkheid voor de aanpak van kindermishandeling meer dan voorheen bij de gemeenten te liggen. Waar de gemeenten tot nu toe vooral taken hadden in de aanpak van huiselijk geweld en de preventie van kindermishandeling, zijn ze vanaf 2015 verantwoordelijk voor het hele spectrum: preventie, signalering, diagnostiek, hulp en behandeling bij kindermishandeling en huiselijk geweld en de intersectorale samenwerking die dit vraagt. Zie ook artikel 2.1 (lid e en f) en artikel 2.5 (lid e) van de nieuwe jeugdwet:

Artikel 2.1

Het gemeentelijke beleid inzake preventie, jeugdhulp, kinderschermingsmaatregelen en jeugdreclassering en de uitvoering van jeugdhulp, kinderschermingsmaatregelen en jeugdreclassering is gericht op:

- e. het bevorderen van de veiligheid van de jeugdige in de opvoedsituatie waarin hij opgroeit, en
- f. de integrale hulp aan de jeugdige en zijn ouders, indien sprake is van multiproblematiek.

Artikel 2.5

Het college is er in ieder geval verantwoordelijk voor dat:
e. wordt voorzien in maatregelen om kindermishandeling te bestrijden.

Onderwerpen in deze handreiking

Deze handreiking gaat over de nieuwe verantwoordelijkheden van gemeenten vanaf 2015. De handreiking gaat met name in op de samenwerking in de keten, het zorg- en hulpaanbod, sturing- en beleidsinformatie, het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling (AMHK) en de meldcode.

Ga direct naar:

1. [Samenwerking in de keten](#) >>
2. [Zorg en hulp-aanbod](#) >>
3. [Sturing en beleidsinformatie](#) >>
4. [AMHK \(Advies- en meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling\)](#) >>
5. [Wet verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling](#) >>

Samenwerking in de keten

In dit hoofdstuk:

- » [Samenwerking in de keten](#)
- » [Samenwerking in de keten om kindermishandeling te voorkomen](#)
- » [Samenwerking in de keten om kindermishandeling te signaleren en te stoppen](#)
- » [Samenwerking in de keten om effectieve hulp, diagnostiek, bescherming en behandeling voor mishandelde kinderen te organiseren](#)

> Samenwerking in de keten

In alle onderdelen van de aanpak van kindermishandeling, van preventie tot behandeling, is samenwerking in de keten noodzakelijk. Gemeenten waren al verantwoordelijk voor preventie van kindermishandeling en voor de aanpak van huiselijk geweld. Met ingang van 2015 worden ze ook verantwoordelijk voor het tijdig signaleren, ingrijpen en hulpverlening.

Een samenwerking die nu zeer actueel is binnen gemeenten is in het kader van het landelijke programma **Regioaanpak Veilig Thuis**. Hierin werken gemeenten en instellingen aan een verbeterd, toekomstbestendig stelsel voor het aanpakken van geweld in huiselijke kring, waaronder kindermishandeling. Dat betreft preventie, opvang, herstel en nazorg. Sterker dan in het verleden zal daarbij samenhang worden aangebracht tussen beleid inzake huiselijk geweld enerzijds en kindermishandeling anderzijds. Gemeenten moeten regionaal afspraken maken over de besteding van middelen die het rijk beschikbaar stelt aan de centrumgemeenten. Immers, niet alleen de centrumgemeenten, maar alle gemeenten zijn verantwoordelijk voor de ketenaanpak van geweld in huiselijke kring en vanaf 1 januari 2015 ook voor de aanpak van kindermishandeling. De **Handreiking RegioAanpak Veilig Thuis** biedt een format voor de regiovisie, die iedere gemeente samen met de centrumgemeente opstelt op het gebied van Geweld in Huiselijke Kring. Dit internetdossier biedt handvatten voor het opnemen van de aanpak van kindermishandeling in deze regiovisie.

> Samenwerking in de keten om kindermishandeling te voorkomen

Gemeenten zetten al jaren in op samenwerking om kindermishandeling te voorkomen, o.a. in de Regionale Aanpak Kindermishandeling, en de aanpak van huiselijk geweld.

- Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) werkte samen met 37 regio's van 2008 tot 2010 aan de invoering van de regionale aanpak kindermishandeling (RAK). Op de [site van het NJI](#) is hier meer over te lezen.
- De aanpak van geweld in huiselijke kring maakt deel uit van de brede aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Gemeenten ontwikkelen samen beleid om dit geweld tegen te gaan. De coördinatie ligt bij 35 centrumgemeenten, zij overleggen met gemeenten in hun regio en met instellingen die ondersteuning bieden. Op de site van [Regioaanpak Veilig Thuis](#) is hier meer over te lezen.

De decentralisatie van de jeugdzorg en andere veranderingen in het sociale domein creëren nieuwe mogelijkheden om met andere partijen effectieve samenwerking aan te gaan, gericht op het voorkomen van kindermishandeling. Om kindermishandeling te voorkomen is het van belang te weten welke factoren en dynamiek kindermishandeling veroorzaken.

De belangrijkste oorzaken zijn hier op een rij gezet.

[Lees meer >>](#)

Wat kan de gemeente doen?

Niet aan alle oorzaken kan de gemeente iets doen, maar een aantal valt wel binnen haar invloedssfeer. Om bij te dragen aan het tegengaan van kindermishandeling kan de gemeente afspraken met partijen maken over:

- [Scholing- en werkgelegenheidsbeleid gericht op de laagst geschoolden](#)
- [Nieuwe alloctonen \(vluchtelingen\) en traumahulpverlening](#)
- [Opvoedingsondersteuning en voorbereiding op geweldloos ouderschap door JGZ/CJG's](#)
- [Voorlichting over het Shaken Baby Syndroom door zorgverleners rond de zuigeling](#)
- [Voorlichting aan kinderen over veiligheid, kindermishandeling en weerbaarheid door onderwijs.](#)
- [Versterken van de pedagogische civil society](#)

> Samenwerking in de keten om kindermishandeling te signaleren en te stoppen

Vaak komt kindermishandeling voor in gezinnen waar problemen zich opstapelen en waarin het niet meer lukt om de eigen situatie te verbeteren. Het e-book [De Praktijk als Landingsbaan](#) bevat kennis over het voorkomen dat gezinnen in zo'n situatie terecht komen en over hoe deze gezinnen te helpen het roer om te gooien.

Dit e-book helpt beleidsmakers, politici en bestuurders de juiste handelingsstrategie te vinden voor de aanpak van multiprobleemgezinnen. En daarmee bij te dragen aan de aanpak van kindermishandeling.

De garantie dat iedereen die met kinderen en ouders werkt, alert is op signalen van kindermishandeling, deze herkent en hiernaar kan handelen, is vooral een verantwoordelijkheid van de betreffende beroepsgroepen. De overheid geeft met de [Wet verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling](#) een belangrijke stimulans aan deze verantwoordelijkheid.

Bij 3,4 procent van de kinderen is sprake van kindermishandeling, in de meeste gevallen verwaarlozing (Alink ea, 2010). Dit aantal is afgelopen jaren niet gedaald. Wel is het aantal kinderen dat gesignaleerd wordt, toegenomen. Het aantal meldingen bij de AMK's is de afgelopen jaren flink gestegen: van 0,38 procent in 2005 naar 0,64 procent in 2010. Dat is een stijging van 68 procent. Maar nog steeds is het aantal kinderen dat gemeld wordt bij het AMK nog geen kwart van alle kinderen die mishandeld worden. Het melden bij het AMK is echter geen doel op zich. Vroegtijdige signalering en zorg bespreken met ouders zijn zeker zo belangrijk. Ook zonder melding bij de AMK's kunnen mishandelde kinderen de behandeling krijgen waarop ze recht hebben.

Wat kan de gemeente doen?

De gemeente heeft verschillende rollen ten aanzien van de samenwerking in de keten rond signalering en stoppen van kindermishandeling, zie hiervoor de **factsheet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling voor gemeenten**:

- Meldcode invoeren bij eigen afdelingen, andere sectoren stimuleren om te gaan werken met de meldcode;
- **Intergraal scholingsplan** opstellen samen met partijen die met de meldcode moeten gaan werken;
- **De aandachtsfunctionarissen kindermishandeling in eigen gemeente of regio bij elkaar brengen**;
- **Publiekscampagnes uitvoeren**;
- **Samenwerking van alle betrokken partijen met AMK (per 2015 AMHK) stimuleren**;
- **Stimuleren van bekendheid en uitvoering Wet tijdelijk Huisverbod**.

> Samenwerking in de keten om effectieve hulp, diagnostiek, bescherming en behandeling voor mishandelde kinderen te organiseren

Gemeenten hebben vanaf 2015 een belangrijke rol in het organiseren van effectieve samenwerking gericht op het hele palet aan diagnostiek, hulp-, behandel- en beschermingsmaatregelen. Dit vraagt om **intersectorale en multidisciplinaire samenwerking** zodat dat wat nodig is op maat gegeven kan worden aan kinderen die mishandeld zijn en hun ouders.

Om privacyregels zo min mogelijk een belemmering te laten zijn voor samenwerking hebben de (geestelijke) gezondheidszorg (ggz), het AMK, Bureau Jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming een **Model Samenwerkingsafspraken omtrent informatie-uitwisseling bij de aanpak van kindermishandeling**.

De zorginfrastructuur voor slachtoffers van kindermishandeling is zeer complex. Kinderen en hun ouders hebben te maken met maatschappelijk werk, jeugdzorg, jeugdgezondheidszorg, jeugd-ggz en de reguliere somatische gezondheidszorg, eventueel aangevuld met de algemene ggz, verslavingszorg en schuldsanering.

Volwassenen die als kind zijn mishandeld kunnen te maken hebben met ggz, somatische gezondheidszorg, openbare ggz, verslavingszorg en maatschappelijk werk. De afstemming tussen al deze zorgdomeinen is niet altijd optimaal, aldus de gezondheidsraad.

Wat kan de gemeente doen?

De gemeente vervult een belangrijke bestuurlijke trekkersrol om met partijen tot een integrale aanpak te komen. Daarbij mogen de partijen die gespecialiseerd zijn in de doelgroepen met een (verstandelijke) beperking zeker niet ontbreken, gezien de kwetsbaarheid van deze groep, en de specifieke kennis die dit vereist. Een organisatie als **MEE** is gespecialiseerd in het bieden van laagdrempelige ondersteuning aan mensen met een beperking. Of de **William Schrikker Groep** die veel kennis en ervaring heeft met jeugdbescherming voor jongeren met een verstandelijke beperking.

Lees meer >>

Zorg- en hulpaanbod

In dit hoofdstuk:

- » [Hulpaanbod lokaal, bovenlokaal of landelijk inkopen](#)
- » [Kwaliteit van het hulpaanbod na kindermishandeling](#)
- » [Overzicht methoden en programma's](#)
- » [Voldoende hulpaanbod na kindermishandeling](#)
- » [Kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld](#)
- » [Kinderen van ouders met psychiatrische of verslavingsproblematiek](#)
- » [Justitiële maatregelen](#)
- » [Specifieke groepen](#)
- » [Kenniskring Hulp na Kindermishandeling](#)

> [Hulpaanbod lokaal, bovenlokaal of landelijk inkopen](#)

Voor effectieve bestrijding van kindermishandeling is een integraal hulpaanbod nodig: zowel preventieve interventies die ouders helpen om op een positieve manier op te voeden, als een effectief hulpaanbod dat gezinnen helpt om kindermishandeling te stoppen, te voorkomen dat het zich herhaalt en dat kinderen helpt de gevolgen ervan te boven te komen. Na de decentralisatie van de jeugdzorg zijn voor gemeenten de interventies die te maken hebben met stoppen, beschermen en behandelen nieuw. Preventie en

vroegtijdige interventies kunnen veelal lokaal georganiseerd worden. De meer specifieke curatieve interventies regionaal en in sommige gevallen zelfs landelijk. Zie de **handreiking Bovenlokale Samenwerking** voor richtlijnen hierover.

> [Kwaliteit van het hulpaanbod na kindermishandeling](#)

De gezondheidsraad schrijft in haar rapport **Behandeling van de gevolgen van kindermishandeling** dat in ons land veel interventies worden toegepast zonder deugdelijke onderbouwing van werkwijze en effectiviteit. Gemeenten gaan in de toekomst toezien op de kwaliteit van de hulp aan mishandelde kinderen en ouders die hun kind mishandelen. Een belangrijke voorwaarde voor kwaliteit is een integrale benadering: zorgen voor een veilige omgeving én behandeling van het kind én aanpak van eventuele problemen van de ouders.

> [Overzicht methoden en programma's](#)

NJi en Movisie hebben een **overzicht** gemaakt van preventieve en curatieve interventies uit de Databank Effectieve Jeugdinterventies en de Databank Effectieve interventies huiselijk geweld die in verband met kindermishandeling/huiselijk geweld uitgevoerd (kunnen) worden. Voorbeelden van succesvolle interventies zijn **Triple P**, **Home Start** en **Stevig Ouderschap**. Omdat in Nederland nog onvoldoende onderzoek is gedaan naar hulpprogramma's bij kindermishandeling biedt het overzicht van bewezen effectieve interventies een beperkt beeld

van de mogelijkheden. Er zijn programma's die (nog) niet zijn onderzocht op effectiviteit, maar die wel voldoen aan de voorwaarden zoals beschreven in '[Wat werkt bij de aanpak van kindermishandeling](#)'. Dat zijn bijvoorbeeld programma's als [Signs of Safety](#) en [Ambulante Spoedhulp](#).

NJi ontwikkelt met Augeo een zorglijn voor gemeenten. Dit wordt een (digitaal) document waarin staat wat je als gemeente gerealiseerd moet hebben voor de doelgroep mishandelde kinderen (met nadruk op verwaarlozing en huiselijk geweld) voor wat betreft assessment, psycho-educatie en hulpaanbod. Deze zorglijn richt zich vooral op het curatieve aanbod, dus niet preventie. Er wordt een stappenplan opgenomen voor gemeenten om te komen tot een goed dekkend aanbod. Zodra dit klaar is wordt hier een link opgenomen naar de zorglijn.

Tevens brengt het NJi voor gemeenten diverse brochures uit over de top 6 en top 10 van de meest voorkomende vraagstukken en wat daarover bekend is met betrekking tot effectieve interventies. In deze lijn zal najaar 2013 een brochure verschijnen over kindermishandeling, met een overzicht van preventieve en curatieve interventies. Zodra deze brochure uit is, vindt u hier een link.

Meer informatie over werkzame principes bij kindermishandeling is te vinden in het document: [Wat werkt bij de aanpak van kindermishandeling?](#) en op de site van het [Landelijk Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie](#).

> Voldoende hulpaanbod na kindermishandeling

Een nieuwe taak voor gemeenten is het zorg dragen voor de beschikbaarheid van voldoende behandelprogramma's. Uit het rapport van de gezondheidsraad bleek dat het bewezen effectieve hulpaanbod dat op dit moment in Nederland voor handen is, nog niet landelijk in voldoende mate beschikbaar is. Zoals bijvoorbeeld het geval is bij programma's als Trauma-Focused Cognitive Behavioral Therapy ([TF-CBT](#)), Eye Movement Desensitization & Reprocessing ([EMDR](#)) en Parent-Child Interaction Therapy ([PCIT](#)). Gemeenten staan voor de opgave om voldoende effectieve behandelprogramma's beschikbaar te maken, via regionale, of in sommige gevallen van zeer specialistische hulp, landelijke afspraken.

Nederland kent een aantal top referente traumacentra. Deze traumacentra behandelen kinderen en volwassenen die in relatie tot vroegkinderlijke chronische traumatisering gediagnosticeerd zijn op veelal een combinatie van complexe post-traumatisch stress syndroom (PTSS), angst- en persoonlijkheidsstoornissen en dissociatieve problematiek, gepaard aan een hoge mate van comorbiditeit. De behandeling is voornamelijk ambulante en wordt verspreid over Nederland georganiseerd met het oog op toegankelijkheid voor patiënten. Het gaat om de volgende organisaties: [Altrecht](#), [GGZ Drenthe](#), [GGZ Eindhoven](#), [Meerkanten](#), [GGZ Friesland](#), [GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen](#), [Jeugdriagg NHZ](#), [Parnassia/Bavogroep](#), [Reinier van Arkel stichting](#) en [de Viersprong](#).

> Kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld

Ongeveer 90 procent van de kinderen die opgroeien in een gewelddadig gezin zijn hier getuige van. Ze voelen de spanning, horen de kreten, zien de verwondingen. Kinderen die thuis getuige zijn van geweld lopen ernstige psychische schade op. 40% tot 60% raakt getraumatiseerd doordat zij getuige zijn van de mishandeling tussen hun ouders.

Er is een databank van [effectieve interventies huiselijk geweld](#), hier zijn diverse interventies beschreven voor kinderen die te maken hebben met huiselijk geweld. Op de site van Movisie is informatie te vinden over het programma [Let op de Kleintjes](#), een psycho-educatieve cursus voor kinderen die getuige zijn (geweest) van huiselijk geweld. [Storm en Spetters](#) is ook een programma voor kinderen van 4-7 jaar die getuige zijn geweest van huiselijk geweld en hun (verzorgende) ouders.

> Kinderen van ouders met psychiatrische of verslavingsproblematiek

Gemiddeld heeft in elke gemeente ongeveer 17% van de kinderen onder de 18 jaar een ouder met een psychisch probleem of een verslaving. Niet al deze kinderen hebben professionele zorg nodig. Een deel redt zich prima, ondanks de situatie, of heeft voldoende steun in de omgeving. Voor een ander deel is ondersteuning echter wel gewenst en ook van belang voor het voorkomen van verschillende psychosociale problemen. Gemeenten spelen in de organisatie van deze zorg een belangrijke rol. Voor kinderen van ouders met een psychiatrische en/of verslavingsproblematiek bieden veel GGZ-instellingen

KOPP-groepen. Het Trimbosinstituut heeft in een **factsheet** de belangrijkste feiten over (het preventieve aanbod voor) kinderen van ouders met psychische problemen (KOPP) en kinderen van verslaafde ouders (KVO) beschreven. Specifiek voor gemeenten verscheen de **Handreiking KOPP/KVO**.

> Justitiële maatregelen

Wanneer een kind in zijn of haar ontwikkeling wordt bedreigd en de ouder(s) niet open staan voor hulpverlening, komt de jeugdbescherming in beeld. Om kindermishandeling te stoppen, kan de rechter **kinderbeschermingsmaatregelen** opleggen. De verantwoordelijkheid om de **Raad voor de Kinderbescherming** in te schakelen ligt na invoering van de decentralisatie jeugdhulp bij de gemeente.

De gemeenten heeft nu al mogelijkheden om in te grijpen bij ernstige vormen van kindermishandeling. Net als bij gevallen van huiselijk geweld kan de burgemeester bij kindermishandeling een tijdelijk **huisverbod** opleggen. Het huisverbod houdt in dat een pleger van huiselijk geweld (partnergeweld of kindermishandeling) in beginsel tien dagen zijn of haar woning niet mag betreden. In deze periode kan hulpverlening op gang komen.

Ook strafrechtelijk kan er ingegrepen worden bij kindermishandeling. Kindermishandeling is niet toegestaan. Uit **onderzoek van Bureau van Montfoort** (2010) blijkt dat eenderde van de aangiften van kindermishandeling leidt tot veroordeling. Via het strafrecht kan aan de dader ook hulpverlening worden opgelegd. Zodat herhaling in de toekomst zoveel mogelijk wordt voorkomen. Om beter

gebruik te maken van het strafrecht werkt het Rijk samen met de politie en het Openbaar Ministerie aan verbeterde instroom en opsporing en vervolging.

> Specifieke groepen

- Vrouwelijke genitale verminking, zie ook het rapport **Bestrijding vrouwelijke genitale verminking**;
- Seksueel misbruik binnen instellingen of pleeggezinnen, zie ook het rapport **Commissie Samson**;
- **Kinderpornografie**
- **Huwelijksdwang** - zie ook de databank **effectieve interventies huiselijk geweld**;
- **Ergerelateerd geweld** - zie ook de databank **effectieve interventies huiselijk geweld**;

> Kenniskring Hulp na Kindermishandeling

Het NJi start in 2013 een kenniskring gericht op de aansluiting van vraag en aanbod bij hulp na kindermishandeling.

Uit onderzoek komen diverse knelpunten naar voren wat betreft de aansluiting tussen hulpvragen van mishandelde kinderen en hun ouders en het beschikbare aanbod. Zo is er in 2010 volgens 22 RAK regio's (Regionale Aanpak Kindermishandeling) in het bestaande zorgaanbod na kindermishandeling sprake van onvoldoende aanbod en van onvoldoende benutting van het bestaande aanbod. Ook ontbreekt (genoeg) specifiek aanbod voor de zorg na kindermishandeling (Kooijman et al., 2010). In deze kenniskring staat daarom de volgende kennisvraag centraal: Hoe kun je als zorgaanbieder een effectief hulpaanbod voor mishandelde kinderen en hun ouders ontwikkelen en programmeren?

Voor de bijeenkomsten van deze kenniskring worden gedragswetenschappers en stafmedewerkers van jeugdzorg- en jeugd-ggz instellingen uitgenodigd.

Sturing en beleidsinformatie

In dit hoofdstuk:

- » [Monitoring](#)
- » [Prestatie-indicatoren](#)
- » [Maatschappelijke kosten-baten analyses](#)
- » [Informatievoorziening sociaal domein](#)

> Monitoring

Om zicht te krijgen op het aantal risicogezinnen binnen een gemeente of regio is de **Jeugdmonitor** van CBS te raadplegen. De Jeugdmonitor is ingedeeld in vijf domeinen: jongeren en gezin, **gezondheid en welzijn**, **onderwijs**, **arbeid** en **veiligheid en justitie**. Elk domein bevat een groot aantal gedetailleerde indicatoren, waarvan enkele ook relevant zijn voor de aanpak van kindermishandeling, zoals jongeren in armoede of ouders die het gevoel hebben de opvoeding van hun kind(eren) niet aan te kunnen. Via **JeugdLink** zijn deze gegevens per gemeente op te vragen.

Het beleid van gemeenten is effectiever als dit is gebaseerd op kennis en informatie. Kennis over wat werkt en informatie over aantallen, zoals het aantal kinderen dat te maken heeft met kindermishandeling, het aantal meldingen bij het AMK,

welke groepen het meest melden en welke niet of nauwelijks. Daarnaast is informatie nodig over de effecten van beleidsmaatregelen. Op basis daarvan kan beleid bijgesteld worden. Gemeenten kunnen de effecten van hun beleid volgen met de **Monitor Aanpak Kindermishandeling** die het NJi ontwikkelt. Deze monitor brengt op gemeenteniveau zowel de aard en omvang van kindermishandeling in beeld als de kwaliteit van de ketenaanpak.

> Prestatie-indicatoren

Een prestatie-indicator is een meetlat die laat zien in welke mate een prestatie wordt geleverd, een vastgesteld doel wordt gehaald, of in welke mate factoren op orde zijn die van belang zijn voor het halen van dat doel. Het is gereedschap om een idee te krijgen van de kwaliteit van een dienst of een zorgverlening (www.nji.nl, 2013). In de jeugdsector groeit het gebruik van prestatie-indicatoren om meer zicht te krijgen op de kwaliteit van de diensten.

Gemeenten kunnen prestatie-indicatoren benutten voor het verkrijgen van beleids- en sturingsinformatie. Zie bijvoorbeeld deze **'procesindicatoren' van de jeugdgezondheidszorg**.

Kindermishandeling

De indicator ‘kindermishandeling’ geeft het percentage kinderen waarbij de medewerker kindermishandeling vermoedt, het percentage van deze kinderen waarbij vanwege dit vermoeden een eerste gesprek met de ouders heeft plaatsgevonden en het percentage waarbij de jeugdgezondheidszorg een actie heeft ondernomen naar aanleiding van het eerste gesprek. Ten slotte geeft de indicator inzicht in het percentage kinderen waarbij binnen vier weken na melding en/of verwijzing een follow-up heeft plaatsgevonden door de jeugdgezondheidszorg

Vrouwelijke genitale verminking

De indicator ‘vrouwelijke genitale verminking’ is een specifieke vorm van kindermishandeling. De indicator moet duidelijk maken of organisaties in de jeugdgezondheidszorg weten van de meisjes die een risico lopen op besnijdenis, en of zij besneden zijn. Het Nederlands Centrum Jeugdgezondheidszorg (NCJ) geeft momenteel uitvoering aan een project getiteld **Jeugd in Beeld**. Dit heeft als doel de registratie van kindgegevens in het digitale dossier jeugdgezondheidszorg te ontsluiten op specifieke onderwerpen voor organisaties binnen de jeugdgezondheidszorg (en in de toekomst ook voor gemeenten en overheid). De focus is daarbij gelegd op de gegevensverzameling voor de indicatoren ‘bereik jeugdgezondheidszorg’ en ‘kindermishandeling’

Ook de organisaties voor Jeugd- en opvoedhulp meten op een aantal indicatoren om de resultaten van de geboden hulp in kaart te brengen. Omdat kindermishandeling in

deze indicatoren niet apart is benoemd is hiermee niet direct de resultaten van hulp aan kinderen die mishandeld zijn na te gaan. Wel zijn er twee indicatoren specifiek voor de jeugdbescherming opgenomen, namelijk:

- Mate waarin de kwaliteit van de opvoedingsomgeving is verbeterd.
- Mate waarin jeugdbeschermingsmaatregelen succesvol zijn beëindigd.

Omdat kinderen met een jeugdbeschermingsmaatregel veelal slachtoffer zijn van een vorm van kindermishandeling bieden deze indicatoren wat meer specifieke informatie.

De geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg werken met een uitgebreide set van prestatie-indicatoren. De zorgverzekeraars hebben het monitoren van de resultaten van de zorg aan de hand van deze set (Routine Outcome Monitoring (ROM)) verplicht gesteld. Hierin is kindermishandeling niet apart opgenomen.

> Maatschappelijke kosten- baten analyses

Gemeenten werken steeds vaker met kosten-batenanalyses van maatschappelijke problemen bij het vaststellen van hun beleid. Zorgverzekeraars gebruiken kosten-batenanalyses om te beslissen of ze wel of niet geld uitgeven aan vaccinaties of andere preventieve gezondheidsmaatregelen. In 2005 publiceerde gezondheidseconoom Willem Jan Meeding, senior adviseur bij de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg, **een berekening van de kosten van kindermishandeling**. Enkele jaren daarvoor had de

Amerikaanse wetenschapster Suzette Fromm Reed al een schatting gemaakt van wat kindermishandeling de Amerikaanse samenleving kostte: 94 miljard dollar per jaar. Meerding kwam voor Nederland uit op minimaal 965 miljoen euro per jaar.

Ook ten behoeve van de transitie van de jeugdzorg zijn maatschappelijke kosten-batenanalyses gemaakt. De gevolgen en kosten van kindermishandeling zijn enorm en wegen niet op tegen de kosten voor effectieve preventie en hulp. Volgens professionele informanten (die lang niet alles zien en ook niet op elk vermoeden actie ondernemen) worden 3,4% van alle kinderen mishandeld, zo concluderen we uit de nationale prevalentie studies. In studies waarin scholieren zelf gevraagd is naar ‘vervelende en nare gebeurtenissen’ leveren hogere cijfers op, namelijk ca 19% of 10%. Dat is 1 op 10 en misschien zelfs 1 op 5 kinderen. De ACE-studie en de Nederlandse replicatie hiervan door TNO in opdracht van Augeo laat zien dat 19% van de ondervraagde volwassenen zegt emotioneel mishandeld te zijn, 17% fysiek mishandeld, 10% seksueel misbruikt en 21% emotioneel verwaarloosd. Deze cijfers maken duidelijk dat kindermishandeling een probleem is met grote impact op heel veel terreinen. Kindermishandeling is geen geïsoleerd probleem van een kleine groep is. Het is een groot en vaak verzwegen probleem dat aan de wortel ligt van heel veel andere problemen waar we als maatschappij mee te maken hebben en waar gemeenten zich, zeker in het licht van de decentralisatie, verantwoordelijk voor moeten voelen.

> Informatievoorziening sociaal domein

Gemeenten worden de komende jaren verantwoordelijk voor vrijwel de volledige ondersteuning aan kwetsbare burgers. Uitgangspunt is dat de dienstverlening zo wordt georganiseerd dat het beter, zo nodig integraal én tegen lagere kosten kan plaatsvinden. Om dit mogelijk te maken, is het goed de informatiebehoefte van gemeenten in kaart te brengen en na te gaan of er ruimte is gezamenlijke standaarden voor gegevens en werkprocessen te ontwikkelen. De resultaten kunnen mogelijk een rol spelen in de nog lopende wetgevingstrajecten. Samen met een groep gemeenten voert KING een verkenning uit naar de te organiseren en innoveren informatievoorziening in het sociaal domein. Dit doet KING in opdracht van de VNG in het project **Verkenning Informatievoorziening Sociaal Domein** (VISD).

Advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling (AMHK)

In dit hoofdstuk:

- » [Bovenlokaal meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling](#)
- » [Wettelijke functies AMHK](#)
- » [AMvB AMHK](#)
- » [Verschillen en overeenkomsten huidige AMK's en SHG's](#)
- » [Regioaanpak Veilig Thuis](#)
- » [Ondersteuningsprogramma AMHK](#)

> Bovenlokaal meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling

De gemeente krijgt de verantwoordelijkheid om op bovenlokaal niveau een Advies- en Meldpunt voor Huiselijk geweld en Kindermishandeling (AMHK) te organiseren. In dit AMHK worden het huidige **Advies en Meldpunt Kindermishandeling (AMK)** en **Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG)** geïntegreerd. Deze samenvoeging krijgt een wettelijke verankering in de Wmo:

Er is gekozen voor de Wmo en niet de jeugdwet omdat het niet logisch is om een meldpunt dat bedoeld is voor de hele bevolking te verankeren in een wet die zich specifiek richt op jeugdigen. Het kwaliteit- en toezichtkader van de nieuwe jeugdwet is wel van toepassing voor het AMHK. Dat betekent dat voor het AMHK dezelfde kwaliteitseisen gelden als voor jeugdhulpaanbieders en dat de rijksinspectie toezicht houdt op de kwaliteit en de naleving van de wet.

> Wettelijke functies AMHK

De wettelijke functies van het AMHK worden:

- Advies en consult geven aan professionals en burgers over vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling;
- Meldfunctie;
- Onderzoeksfunctie naar vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Gemeenten krijgen de vrijheid om het operationele proces van het AMHK en de integratie van het AMHK in de jeugd- en volwassenenketen vorm te geven. Het is van belang dat vanuit perspectief van de burger het AMHK opereert als één organisatie, die de functies in samenhang aanbiedt. Voor de positionering is het van belang dat het AMHK een belangrijke schakelrol vervult voor zowel de jeugdketen als voor de aanpak van geweld in huiselijke kring voor volwassenen, waarbij zowel de toeleiding naar vrijwillige hulp als de doorgeleiding naar het gedwongen kader cruciaal is.

Het AMHK krijgt de wettelijke opdracht om een instelling die passende hulp aanbiedt (als dit nodig is), in kennis te stellen. Dit houdt in dat als het AMHK denkt dat er bepaalde zorg nodig is, de zorgaanbieder hiervan op de hoogte wordt gesteld. Als het nodig is, zal het AMHK de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) en/of de politie inschakelen. Het AMHK zal de gemeente informeren na melding bij de RvdK.

Het AMHK heeft de bevoegdheid om zonder medeweten van betrokkene gegevens op te vragen.

> AMvB AMHK

Bij Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) zullen extra eisen worden gesteld aan de deskundigheid en de werkwijze (doorlooptijden, bereikbaarheid). De AMvB zal met input van het veld worden opgesteld en gaat in 2013 in consultatie.

> Verschillen en overeenkomsten huidige AMK's en Steunpunten Huiselijk Geweld (SHG's)

Het doel van de integratie is een betere samenhang in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

In meer dan de helft van de huishoudens waar huiselijk geweld incidenten zich voordoen zijn kinderen aanwezig. De verwachting is dat met het samenvoegen van het AMK en het SHG meer integraal gewerkt gaat worden en het voor burgers en professionals duidelijker is waar ze met signalen en vragen over geweld in huiselijke kring terecht kunnen. Zowel in werkwijze en cultuur zijn er verschillen tussen het AMK en SHG (zie onderstaande tabel) te overbruggen. Hiervoor is een **ondersteuningsprogramma AMHK** gestart.

	AMK	SHG
aantal in het land	15	39
beleidsverantwoordelijkheid	provincie	Centrum gemeente vrouwenopvang
wettelijk kader	Wet op de jeugdzorg	Wet verplichte meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (miv 1 juli 2013)
ingebod bij welke organisaties	Bureau Jeugdzorg	Maatschappelijk werk, vrouwenopvang of GGD
aantal contacten per jaar	65.000 eerste contacten, waarvan 20.000 onderzoek	50.000 meldingen
wie vragen advies?	50% professionals (ziekenhuis, onderwijs, BJZ en JGZ zijn grootste adviesvragende groepen), 50% burgers uit privéomgeving.	
wie meldt er?	75% professionals (politie, ziekenhuis, onderwijs en JGZ zijn grootste meldende groepen), 25% burgers uit privéomgeving.	75% politie, 25% andere professionals of burgers
bevoegdheden	Bevoegdheid om zonder medeweten van betrokkene gegevens op te vragen over betrokkene (bv. bij huisarts of school)	
professionals	Vertrouwensarts (aanwezigheid medische deskundigheid is verplicht) en maatschappelijk werkers	Maatschappelijk werkers
werkwijze	Uniform handelingsprotocol en wettelijke termijnen voor opvolging van meldingen e.d.	Laagdrempelig, handelingsprotocol wordt ingevoerd met de wet Verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling

> Regioaanpak Veilig Thuis

In het kader van de aanpak van geweld in huiselijke kring moeten gemeenten een regiovisie maken, waarin de regionale afspraken staan over de besteding van de middelen die het rijk beschikbaar stelt aan de centrumgemeenten vrouwenopvang. Vanuit het landelijke programma **Regioaanpak Veilig Thuis** is een **handreiking** verschenen met handvatten en keuzemogelijkheden voor ambtenaren en wethouders van zowel centrumgemeenten als de omliggende regiogemeenten. Immers, niet alleen de centrumgemeenten maar alle gemeenten zijn verantwoordelijk voor de ketenaanpak van geweld in huiselijke kring, niet alleen opvang maar (juist) ook preventie, vroegsignalering en zorg. De regiovisie moet halverwege 2014 af zijn.

> Ondersteuningsprogramma AMHK

Uit een inventarisatie door VWS naar de huidige samenwerkingsverbanden tussen het AMK en de SHG's en de gemeentelijke plannen over de samenvoeging, blijkt dat het gros van de gemeenten nog in de fase van de visievorming zit als het gaat om de vorming van een AMHK. Mede op basis van dit resultaat heeft VWS samen met de VNG besloten om een **ondersteuningsprogramma AMHK** te starten.

Wet verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling

In dit hoofdstuk:

- » [Wat is de meldcode?](#)
- » [Wet verplichte Meldcode](#)
- » [Rol gemeente en verplichte meldcode](#)
- » [Toolkit Meldcode](#)
- » [Privacy: beroepsgeheim](#)
- » [Kindcheck](#)
- » [Ook voor organisaties waar de meldcode niet voor verplicht is](#)
- » [Voldoende capaciteit](#)
- » [Toezicht](#)

> Wat is de meldcode?

Organisaties die met kinderen en ouders werken, moeten goede protocollen hebben over hoe te handelen bij vermoedens van kindermishandeling. De Wet verplichte **Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling** voorziet hierin. De meldcode is een overzichtelijk vijfstappenplan waarin staat wat een professional het beste kan doen bij een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling. De meldcode leidt de professional door het proces vanaf het eerste vermoeden tot aan het moment dat hij of zij moet beslissen over het doen van een melding.

Samenwerkend Toezicht Jeugd (STJ) is begin 2012 gestart met de uitvoering van een onderzoek naar de signalering en aanpak van onveilige opvoedingssituaties ter voorkoming van kindermishandeling. Om te voorkomen dat kinderen mishandeld worden is het belangrijk dat risicofactoren die duiden op onveilige opvoedingssituaties in een zo vroeg mogelijk stadium gesignaleerd en beïnvloed worden. STJ onderzocht of organisaties in de leefomgeving van het kind en zijn gezin dit voldoende doen, zodat kinderen de kans te krijgen onder meer optimale omstandigheden op te groeien en zich gezond kunnen ontwikkelen. STJ richtte het onderzoek op organisaties uit diverse sectoren, zoals het onderwijs, de jeugdzorg, (jeugd)gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening. Het onderzoek is uitgevoerd in **Amsterdam-Oost, Apeldoorn, Breda** en in Arnhem. Er is voor gemeenten gekozen die al geruime tijd een regionaal handelingsprotocol 'Sluitende aanpak kindermishandeling' hebben en in uitvoering hebben genomen.

> **Wet verplichte Meldcode**

Onderzoek heeft uitgewezen dat professionals, die werken met een meldcode, drie keer zo vaak ingrijpen als collega's die zo'n code niet gebruiken. Beroepsbeoefenaren moeten daarom beschikken over een **meldcode** voor het omgaan met signalen van geweld.

De **Wet verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling** verplicht organisaties en zelfstandige beroepskrachten om een meldcode vast te stellen en het gebruik daarvan te bevorderen.

Deze wet geldt ook voor jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen, aldus artikel 4.1.6 van de nieuwe jeugdwet:

Artikel 4.1.6

1. De jeugdhulpaanbieder en de gecertificeerde instelling stellen een meldcode vast waarin stapsgewijs wordt aangegeven hoe wordt omgegaan met signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling.
2. De meldcode is zodanig ingericht dat zij er redelijkerwijs aan bijdraagt dat zo snel en adequaat mogelijk hulp kan worden geboden.
3. De jeugdhulpaanbieder, bedoeld onder 1° in artikel 1, eerste lid, en de gecertificeerde instelling bevorderen de kennis en het gebruik van die meldcode onder degenen die voor hem werkzaam zijn.
4. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur wordt vastgesteld uit welke elementen een meldcode in ieder geval bestaat

Concreet geldt de Wet verplichte Meldcode voor de sectoren: gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg en justitie. De verplichting geldt niet voor vrijwilligersorganisaties. Wanneer zij op eigen initiatief een stappenplan opstellen, juicht de overheid dit toe.

De bedoeling is dat een organisatie of zelfstandige beroepsbeoefenaar de meldcode specifiek maakt voor de eigen praktijk.

De meldcode bestaat uit vijf concrete stappen:

1. Het in kaart brengen van signalen;
2. Collegiale consultatie en zo nodig raadplegen SHG, AMK of een deskundige op het gebied van letselduiding;
3. Een gesprek met cliënt;
4. Wegen van het huiselijk geweld of de kindermishandeling en bij twijfel altijd raadplegen van het SHG of het AMK;
5. Beslissen: hulp organiseren of melden bij een SHG of een AMK.

Verskil tussen meldcode en meldplicht

Een verplichte meldcode is iets anders dan een meldplicht. Bij een meldplicht moet de professional zijn vermoeden van geweld melden bij andere instanties. Die verplichting bestaat niet bij een meldcode. De beslissing om vermoedens van huiselijk geweld wel of niet te melden, neemt de professional. Het stappenplan van de meldcode biedt houvast bij die afweging.

> Rol gemeente en verplichte meldcode

De gemeente heeft verschillende rollen ten aanzien van de Wet verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling die per 1 juli 2013 geldt. Enerzijds is ze toezichthouder van een aantal organisaties die de meldcode verplicht moeten invoeren, anderzijds is ze zelf uitvoerder van jeugdtaken, waardoor ze zelf de meldcode ook verplicht moet invoeren. Een derde rol is die van aanjager. In overleggen met de bij jeugd betrokken partijen kan de gemeente de meldcode agenderen, zoals in het op overeenstemming gericht overleg (OOGO) in het kader van passend onderwijs.

Lees in de [Factsheet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling voor gemeenten](#) meer over de rol van de gemeente ten aanzien van de verplichte meldcode.

> Toolkit Meldcode

Hulpmiddelen voor het vormgeven van een meldcode op maat voor de eigen organisatie zijn te vinden op de website www.meldcode.nl. U vindt hier onder andere een meldcode app en de [toolkit Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling](#). Ook zijn er hulpmiddelen ontwikkeld over het omgaan met gegevensuitwisseling.

> Privacy: beroepsgeheim

Hulpverleners die hulp, zorg, steun of een andere begeleiding bieden, hebben vaak een beroepsgeheim. Dit wordt ook wel zwijgplicht genoemd. Vanwege die zwijgplicht mag de hulpverlener geen informatie over de cliënt aan anderen geven, behalve als de cliënt daarvoor toestemming geeft. De cliënt kan zich hierdoor vrij voelen om alles te vertellen. Toch kan het in het belang zijn van de cliënt om vertrouwelijke gegevens uit te wisselen met collega's of anderen. In de Wet Verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling komt een meldrecht voor huiselijk geweld. Dit recht bestaat al voor kindermishandeling. Een meldrecht houdt in dat professionals met een beroepsgeheim (vermoedens van) huiselijk geweld mogen melden bij het AMK en SHG. Maar ook nu al is vaak meer toegestaan dan professionals denken. Om te voorkomen dat beroepskrachten onnodig terughoudend zijn bij de uitwisseling van informatie zijn deze hulpmiddelen beschikbaar:

- Wegwijzer voor beroepskrachten
In de [wegwijzer Huiselijk geweld en beroepsgeheim](#) lezen beroepskrachten of en welke informatie ze met collega's of anderen kunnen uitwisselen. Geheimhoudingsplicht is niet absoluut, de wegwijzer zet op een rijtje wat mogelijk is. De informatie staat ook in de [brochure Horen, zien en zwijgplicht?](#)
- Modelconvenant gegevensuitwisseling
Omdat gegevensuitwisseling zorgvuldig en in overeenstemming met de [Wet Bescherming Persoonsgegevens](#) moet verlopen, is er een [modelconvenant](#) ontwikkeld.

Een handig hulpmiddel is ook te vinden op www.handelingsprotocol.nl. Dit bevat een verzameling van protocollen voor diverse beroepsgroepen, waarbij de stappen zijn gespecificeerd voor verschillende competentie-niveaus. Diverse regio's werken hier mee.

> Kindcheck

Verplicht element van de meldcode is de 'kindcheck'. Waar de meldcode bedoeld is voor professionals die met kinderen werken, geldt de kindcheck voor professionals die met volwassenen (ouders) werken.

De kindcheck houdt in dat de professional nagaat of er kinderen onder de zorg van de cliënt staan en beoordeelt of kan worden vastgesteld dat de kinderen veilig zijn. Van de professionals wordt niet verwacht dat zij een uitgebreid onderzoek doen om te bepalen of sprake is van kindermishandeling. Professionals zullen daarom niet altijd goed kunnen vaststellen of de kinderen veilig zijn. Bij twijfel is de professional op basis van stap 4 van de meldcode verplicht om contact op te nemen met het AMK voor consultatie. De combinatie van de verplichte kindcheck en de verplichting om in geval van twijfel het AMK te raadplegen leidt er de facto toe dat in dergelijke situaties een zorgvuldige toetsing van het belang van het kind plaatsvindt en daarnaar wordt gehandeld.

De kindcheck met de beschreven vervolgstappen geldt voor sectoren waar professionals te maken hebben met volwassen cliënten. Dit zal vooral instanties betreffen in de reguliere en geestelijke gezondheidszorg, maatschappelijke ondersteuning en justitie.

Naar verwachting zal de kindcheck leiden tot het signaleren van meer kinderen die in de knel zitten bij hun ouders. Gemeenten dienen in voldoende mate te voorzien in ondersteuning van deze kinderen, zoals

KOPP-groepen (kinderen van ouders met psychiatrische problematiek) en KOVP-groepen (kinderen van ouders met verslavingsproblematiek).

> Ook voor organisaties waar de meldcode niet voor verplicht is

De overheid geeft met de Wet Verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling een belangrijke stimulans aan de verantwoordelijkheid van iedereen die met kinderen en ouders werkt om signalen van kindermishandeling te herkennen en er vervolg op te geven. Naast het gegeven dat gemeenten zelf uitvoerende diensten hebben waar deze wet voor geldt (leerplicht) heeft ze een belangrijke stimulerende rol in het algemeen gebruik van de meldcode. Bijvoorbeeld door aan te zetten dat anderen, waar de Wet Verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling niet voor geldt, hier wél mee gaan werken. Te denken valt aan afdelingen in eigen huis zoals consulenten Werk en Inkomen en het Wmo-loket of andere organisaties, zoals **sport- en vrijetijdsbesteding**, **vrijwilligerswerk**, **dierenartsen**, religieuze leiders en **woningcorporaties**.

Elan Wonen bijvoorbeeld, ontwikkelde een **meldcode Signaleren en melden huiselijk geweld en kindermishandeling** speciaal voor woningcorporaties. Aedes, de brancheorganisatie, stimuleert nu alle woningcorporaties om met een meldcode te werken.

Gemeenten kunnen ook met vrijwilligersorganisaties afspraken maken over het werken met een meldcode. VWS heeft een folder uitgebracht over wat van vrijwilligers kan worden verwacht als zij huiselijk geweld of

kindermishandeling signaleren: **Als vrijwilligers zich zorgen maken**. De folder beschrijft hoe vrijwilligersorganisaties kunnen omgaan met zorgen over de thuissituatie van bijvoorbeeld leden of cliënten. De website **In Veilige Handen** bevat onder andere een leaflet '**Wat kunnen gemeenten doen?**' over wat gemeenten kunnen doen om seksueel grensoverschrijdend gedrag jegens minderjarigen in het vrijwilligerswerk te voorkomen.

> Voldoende capaciteit

Gemeenten moeten voorzien in voldoende capaciteit bij de steunpunten huiselijk geweld en in de toekomst ook bij de AMHK's en de specialistische zorg. Naar verwachting zal de invoering van de meldcode leiden tot meer meldingen en mogelijk ook een grotere vraag naar (specialistische) hulp.

> Toezicht

Naast de uitvoerende taken die gemeenten met een meldcode hebben (denk: leerplicht), hebben gemeenten ook een toezichthoudende rol. Gemeenten moeten toezien op naleving van de Wet verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling bij die organisaties die niet onder de rijksinspectie vallen, zoals de Wmo-organisaties en de kinderopvang. Het toezicht op de kinderopvang hebben gemeenten belegd bij de GGD. Het toezicht door de gemeente geldt ook voor organisaties waar de gemeente geen subsidierelatie mee heeft, zoals particuliere peuterspeelzalen.

Bijlagen

Oorzaken van kindermishandeling >>

Wat kan de gemeente doen om kindermishandeling te signaleren en te stoppen? >>

Wat kan de gemeente doen om kindermishandeling te voorkomen? >>

Multidisciplinaire aanpak van kindermishandeling >>

Oorzaken van kindermishandeling

De gezondheidsraad benadrukt in haar rapport **Behandeling van de gevolgen van kindermishandeling (2011)** dat er niet één oorzaak van kindermishandeling is. Het gaat om de cumulerende werking van verschillende risicofactoren samen.

UNICEF noemt vier factoren als sterke risicofactor:

- **alcohol en drugsmisbruik bij de ouders** – vaak geassocieerd met armoede en lage sociaaleconomische status, maar ook op zichzelf een belangrijke risicofactor
- **huiselijk geweld**
- **armoede en stress**
- **geweld in de maatschappij** – in gebieden waar veel geweld voorkomt, zoals oorlogsgebieden, komt ook kindermishandeling meer voor.

Heftige conflictueuze scheidingen, zogenaamde **vechtscheidingen**, creëren situaties waarin sprake is van kindermishandeling. Ouders die in een vechtscheiding zijn verwickeld zijn meestal sterk bezig met hun eigen problemen en hebben geen oog meer voor wat er met hun kinderen gebeurt. De kinderen groeien op in een sfeer van vijandigheid en onveiligheid. Er is geen stabiele hechttingsfiguur aanwezig. Bij een deel van de vechtscheidingen nemen ouders een negatieve houding aan tegenover hun kinderen en dwingen

ze de kinderen een standpunt in te nemen of vertellen louter negatieve dingen over de andere ouder. Zorgnet Vlaanderen beschrijft in **Kinderen als wapen en prooi in vechtscheidingssituaties (2011)** dat psychische mishandeling en verwaarlozing meestal in elkaar vervlochten zijn in een vechtscheiding.

Blootstelling aan mishandeling in de eigen jeugd is een risicofactor voor de volgende generatie. In prospectief onderzoek blijkt de intergenerationale overdracht van kindermishandeling te moeten worden geschat op ongeveer 30% (Sroufe, Egeland, Carlson, & Collins, 2005). Dat impliceert tegelijk dat 70% van de ouders die mishandeld zijn, zelf zijn of haar kind(eren) niet gaat mishandelen; het is dus geen onafwendbaar lot. Wat onderscheidt families of individuen die kans zien om de overdracht van mishandeling te doorbreken van families of individuen waar die overdracht wel plaatsvindt? Er zijn aanwijzingen dat **neuro-biologische factoren** een (directe of indirecte) rol spelen, bijvoorbeeld verschillen in fysiologische reacties op het horen van een huilende baby (Out, Pieper, Bakermans-Kranenburg, & Van IJzendoorn, in press). Maar ook de **inbreng van de partner** en de **sociale ondersteuning** spelen een rol (Sroufe et al. 2005).

Het risico op kindermishandeling is ruim 8 keer groter in gezinnen met **zeer laag opgeleide ouders**, terwijl **werkloosheid van beide ouders** het risico bijna 5 keer vergroot. Ook een allochtone achtergrond betekent een verhoogd risico op kindermishandeling, maar dat verhoogde risico valt weg voor traditioneel allochtonen (van Marokkaanse, Turkse, Surinaamse, Antilliaanse herkomst) als het gemiddeld lagere opleidingsniveau wordt verdisconteerd. Voor traditioneel allochtonen met een laag opleidingsniveau is het risico niet groter dan dat voor autochtonen met een vergelijkbaar opleidingsniveau. Voor **nieuw allochtonen (veelal vluchtelingen)** blijft een verhoogd risico bestaan, ook als we rekening houden met het opleidingsniveau. Mogelijk spelen **trauma's** in deze gezinnen daarbij een belangrijke rol. Verder is het risico op mishandeling groter in **eenoudergezinnen**, in **gezinnen met drie of meer kinderen** en in **stiefgezinnen**. (Alink ea, 2010).

Terug naar pag. 5 >>

Wat kan de gemeente doen om kindermishandeling te voorkomen?

De gemeente kan afspraken maken om kindermishandeling tegen te gaan.

Bijvoorbeeld met de volgende partijen:

Scholing- en werkgelegenheidsbeleid

Net als in 2005 blijkt uit het prevalentieonderzoek van 2010 dat het risico op kindermishandeling groter is bij werkloze ouders en ouders met een zeer laag opleidingsniveau (geen afgeronde opleiding na de basisschool). Van belang is effectief scholing- en werkgelegenheidsbeleid gericht op de laagst geschoolden. Dergelijk beleid levert een grote bijdrage aan het terugdringen van kindermishandeling. **Werk- en inkomen** is geen nieuw beleidsterrein voor gemeenten en wordt onderdeel van **de Participatiewet**. Met deze wet wil het kabinet bereiken dat zoveel mogelijk mensen deelnemen (participeren) in de samenleving. De Participatiewet voegt de Wet werk en bijstand, de Wet sociale werkvoorziening en een deel van de Wajong samen.

Nieuwe allochtonen/vluchtelingen en traumahulpverlening

Uit prevalentieonderzoek blijken opleiding en werk belangrijker dan etnisch-culturele achtergrond, dat wil zeggen gecontroleerd voor het laagste opleidingsniveau is in allochtone gezinnen eigenlijk nauwelijks meer sprake van een verhoogd risico op kindermishandeling, zeker niet in traditioneel-allochtone gezinnen. Bij gezinnen van

nieuw-allochtone herkomst, veelal gevlucht uit Afrikaanse of Oost-Europese landen, spelen mogelijk andere factoren een rol, zoals traumatische ervaringen van de ouders opgedaan in het land van herkomst waarbij therapeutische hulp noodzakelijk is om intergenerationele overdracht van geweld te voorkomen. Van de vluchtelingengroepen en asielzoekers in westerse landen kan 9 procent gediagnosticeerd worden met een post-traumatische stress stoornis (PTSS), blijkt uit een meta-analyse van Fazel et al. (2005). Ook factoren die een negatieve invloed kunnen uitoefenen op de toegankelijkheid van zorgvoorzieningen (onbekendheid met het aanbod, communicatieproblemen) zijn van toepassing op de verschillende vluchtelingengroepen (SCP, 2011) Gemeenten kunnen een doelgerichte samenwerking tot stand brengen tussen asielzoekergezinnen en traumahulpverleners. Effectieve traumahulpverlening draagt bij aan het voorkomen van kindermishandeling. Traumahulpverlening aan deze doelgroep is zeer specifiek. **Kennisinstituut Pharos** biedt informatie en aanbevelingen voor het organiseren van traumahulpverlening aan asielzoekers.

Hier vindt u meer informatie over gemeentelijke samenwerking op het gebied van **vluchtelingenbeleid** en **kinderen**.

Opvoedingsondersteuning door JGZ en CJG's

Gemeenten hebben nu al een centrale rol in het organiseren van opvoedingsondersteuning. Ze kunnen vanuit hun regierol zorgdragen dat er gebruik wordt gemaakt van bewezen effectieve vormen van opvoedingsondersteuning om kindermishandeling te voorkomen. In Nederland bestaat een aantal erkende interventies voor opvoedingsondersteuning, opgenomen in de **databank Effectieve Jeugdinterventies**. Een van de interventies die zeer succesvol is ingezet in gezinnen waarin kindermishandeling zich voordeed, is **Video-feedback to promote Positive Parenting and Sensitive Discipline (VIPP-SD)**. VIPP-SD bleek effectief in het verhogen van ouderlijke sensitiviteit en het verbeteren van de gehechtheidrelatie met het kind, een belangrijke

buffer tegen mishandeling. Gemeenten kunnen met de jeugdgezondheidszorg afspreken dat de VIPP aanpak door de consultatiebureaus wordt uitgevoerd (Alink, 2010, blz. 29). Ook in andere gezinnen, die niet in de risicocategorieën vallen, vindt kindermishandeling plaats. Meer aandacht voor universele preventie door ondersteuning van alle jonge ouders bij de opvoeding heeft ook als voordeel dat gezinnen met specifieke kenmerken zich niet gestigmatiseerd hoeven voelen bij gebruik van gezinsondersteuning, bijvoorbeeld in de vorm van oudercursussen op basis van videofeedback of voorlichting over geweldloos ouderschap. Succesvolle interventies zijn **Triple P**, **Home Start** en **Stevig Ouderschap**.

Zie voor meer informatie “**Wat werkt**” in het dossier Opvoedingsondersteuning van het NJi.

Voorlichting Shaken Baby Syndroom

Een bijzondere vorm van opvoedingsondersteuning is voorlichting over het Shaken Baby Syndroom (SBS). Jaarlijks komen 80 kinderen binnen op de eerste hulp met ernstig hersenletsel. Bij zo’n 30 kinderen blijkt dit een direct gevolg te zijn van ernstig schudden, 3 á 4 kinderen overlijden jaarlijks in Nederland ten gevolge hiervan.

TNO heeft een effectief middel aangepast aan de Nederlandse situatie om SBS een halt toe te roepen. SBS kan door een goed getimede aanpak met maar liefst 47 procent verminderen. Gemeenten die deze vorm van opvoedingsondersteuning willen invoeren moeten de gehele keten van zorg rond de jonge zuigeling betrekken (verloskundigen, hulpverleners, kraamverzorgers, verpleegkundigen en jeugdgezondheidszorg). The Next Page

heeft in samenwerking met TNO **een leerlijn** ontwikkeld voor de keten pre- en postnatal en ouderkindzorg.

Voorlichting door onderwijs

Gemeenten kunnen het overleg dat ze al hebben met het onderwijs benutten om afspraken te maken over voorlichting aan kinderen over kindermishandeling en het vergroten van de weerbaarheid van kinderen.

Er zijn lespakketten voor schoolgaande kinderen beschikbaar met informatie over seksueel misbruik, fysieke mishandeling en pesten. Doel hiervan is in het algemeen de weerbaarheid van kinderen te vergroten door hen te leren hoe ze een probleem kunnen herkennen en wat ze eraan kunnen doen. In Nederland is dat materiaal bijvoorbeeld ontwikkeld in het **Marietje-Kesselsproject**, het programma **Safe You Safe Me** en de afleveringen en website van kindertelevisieprogramma **Klokhuis over kindermishandeling**.

Versterken pedagogische civil society

Het versterken van de **pedagogische civil society** door de algemene leefomstandigheden in een wijk te verbeteren, is een van de inhoudelijke doelstellingen van de transformatie in de jeugdzorg. Een voor gemeenten bekende voorziening als het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) kan de sociale netwerken rond ouders versterken, evenals de wijkteams die momenteel in veel gemeenten worden ontwikkeld. Door zaken als sociale binding in de wijk, toezicht, werkgelegenheid, speelruimte en toegankelijkheid van voorzieningen te verbeteren, nemen stressfactoren voor ouders af. Hierdoor zijn zij beter in staat een adequaat ontwikkelings- en opvoedingsklimaat te bieden voor hun

kinderen. Voorbeelden van zulke wijkgerichte benaderingen in Nederland zijn Thuis op straat en Communities that Care (Hermanns, 2008).

Soms wordt ervoor gekozen om de beschikbaarheid van de reguliere zorg te verhogen in wijken waarin risicogroepen wonen. Dit kan betekenen dat er extra capaciteit beschikbaar is, maar ook dat er extra voorlichting is om bepaalde groepen te informeren over het beschikbare aanbod. Dit kan positieve effecten hebben (Hermanns, 2008). Hierbij kan gedacht worden aan de huidige ontwikkeling van sociale teams en jeugd- en gezinsteams.

Een voorbeeld van het versterken van het netwerk van (professionele) opvoeders rond het kind is de huiskamer van **CJG Beijum in Groningen**. Deze huiskamer is een plek waar ouders elkaar kunnen ontmoeten en met elkaar kunnen praten over het opvoeden en opgroeien van hun kinderen. De CJG-consulente draait, samen met enkele vrijwilligers en stagiaires, deze huiskamer. De rol van de professional is voornamelijk het faciliteren en ondersteunen van de huiskamer. De rest wordt aan de ouders zelf overgelaten. De huiskamer is vrijblijvend en laagdrempelig en bedoeld voor alle ouders uit Beijum en de omliggende wijken.

Terug naar pag. 5 >>

Wat kan de gemeente doen om kindermishandeling te signaleren en te stoppen?

Meldcode invoeren

Meldcode invoeren bij eigen afdelingen, zoals leerplicht (verplicht) of loket Werk en Inkomen en WMO-loket (niet verplicht).

Andere sectoren stimuleren met de meldcode te gaan werken, zoals bijvoorbeeld:

- [sport- en vrijetijdsbesteding](#);
- [vrijwilligerswerk](#);
- [dierenartsen](#);
- religieuze leiders;
- [woningcorporaties](#).

Integraal scholingsplan opstellen

In veel regio's zijn in het kader van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling integrale scholingen georganiseerd, voor professionals uit meerdere sectoren tegelijkertijd. Bijkomend voordeel hiervan is dat deze professionals elkaar leren kennen en weten te vinden bij complexe problematiek als kindermishandeling. Het is van belang dat iedere beroepsgroep eerst een basis aan kennis en vaardigheden eigen heeft gemaakt, zodat multidisciplinair leren een goede voedingsbodem heeft.

Alle trainingen zijn te vinden in de [Databank bij- en nascholing Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling](#). Voor professionals die (gaan) werken met een meldcode zijn er online cursussen en e-colleges beschikbaar op [The Next Page](#). Bijvoorbeeld een korte voorlichtingscursus over de meldcode en een cursus voor managers 'Implementeren van een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling'. Ook zijn er cursussen voor huisartsen en assistenten, medisch specialisten, medewerkers in ziekenhuizen, instellingen, thuis- en gehandicaptenzorg, kinderopvang en primair en voortgezet onderwijs.

Met name stap 3 in de Meldcode, gesprek met de cliënt, vraagt om training in gespreksvaardigheden en attitude.

Training op zich is onvoldoende. Van belang is om binnen organisaties de resultaten van deskundigheidsbevordering te borgen, bv. in de vorm van een aandachtsfunctionaris kindermishandeling. Gemeenten kunnen deskundigheidsbevordering en het borgen van de resultaten hiervan opnemen in de afspraken die zij maken met organisaties waar ze een subsidie relatie mee hebben. Ook is het eenmalig trainen onvoldoende. Regelmatige oefening en intervisie zijn continu nodig.

Aandachtsfunctionarissen kindermishandeling bij elkaar brengen

Gemeenten kunnen initiatief nemen om de aandachtsfunctionarissen kindermishandeling in hun gemeente, uit de verschillende organisaties, bij elkaar te brengen, bijvoorbeeld door een of twee maal per jaar een bijeenkomst voor hen te organiseren. Verschillende organisaties hebben een [aandachtsfunctionaris kindermishandeling](#), deze aandachtsfunctionarissen zijn aangesloten bij een landelijke vakgroep. Een aandachtsfunctionaris kindermishandeling draagt bij aan het borgen van kennis over de aanpak van kindermishandeling binnen een organisatie. Het heeft voordelen om lokaal of regionaal de krachten van de aandachtsfunctionarissen te bundelen. Engeland kent sinds 2004 dergelijke succesvolle netwerken onder de naam [Local Safeguarding children Boards](#).

Publiekscampagnes uitvoeren

Een mogelijkheid om de signalering van kindermishandeling te bevorderen en te zorgen dat hier in een vroegtijdig stadium op gereageerd wordt, zijn publiekscampagnes. De gemeente kan bijvoorbeeld samen met anderen, denk aan gezondheidscentra, scholen, bibliotheek of supermarkten, gebruik maken van de materialen van de campagne [Voor een Veilig Thuis](#) die het rijk tot 2015 uitvoert.

Samenwerking met het AMHK stimuleren

In sommige gevallen is het goed als een vermoeden van kindermishandeling wordt opgepakt door een instantie die daar gespecialiseerd in is en specifieke bevoegdheden heeft. Op dit moment is dat het **Advies- en Meldpunten Kindermishandeling**. Ook hier loont intersectorale samenwerking, zo blijkt uit de stijging van het aantal adviesvragen van ziekenhuizen sinds ze met het AMK samenwerken. De samenwerking met volwassenenzorg krijgt een extra dimensie met de ‘kindcheck’ die in de meldcode wordt opgenomen. De kindcheck houdt in dat de professional nagaat of er kinderen onder de zorg van de cliënt staan en beoordeelt of kan worden vastgesteld dat de kinderen veilig zijn.

Het protocol “**Melden van kinderen in zorgwekkende opvoedingssituaties**” van de Spoedeisende Hulp (SEH) Medisch Centrum Haaglanden en het **protocol Amsterdamse Beslisbomen** regelt dat kinderen waarvan de vader of moeder op de SEH ligt in verband met slachtoffer huiselijk geweld, overmatig alcohol en/of drugsgebruik of een zelfmoordpoging, gemeld worden bij het AMK. Dat kinderen die zelf niet gezien zijn door hulpverleners toch gemeld worden bij het AMK is nieuw. Uit onderzoek van het MCH blijkt dat het protocol werkt: in 91 procent van de gevallen is de melding gegrond. Ouders krijgen daarna vrijwillige hulpverlening aangeboden.

Ook de politie heeft samenwerkingsafspraken met Bureau Jeugdzorg/AMK in verband met zorgmeldingen. Tussen de Bureaus Jeugdzorg en de Nederlandse politie is in 2007 een convenant ondertekend. Het convenant voorziet in

samenwerkingsafspraken met het oog op de toeleiding van zorgmeldingen naar de bureaus jeugdzorg vanuit de politie. Binnen de Bureaus Jeugdzorg en de Nederlandse politie is hiervoor het werkproces ‘Vroegsignalering & Doorverwijzing’ ingericht. Dit **protocol ‘Inzake de meldingen kindermishandeling van BJZ/ AMK aan de politie’** richt zich op de samenwerkingsafspraken over het doen van melding van ernstige (vermoedens van) kindermishandeling vanuit de Bureaus Jeugdzorg/ Advies en Meldpunt Kindermishandeling bij de politie.

Stimuleren bekendheid en uitvoering Wet tijdelijk Huisverbod

De gemeente heeft nu al mogelijkheden om in te grijpen bij ernstige vormen van kindermishandeling. Net als bij gevallen van huiselijk geweld kan de burgemeester bij kindermishandeling een tijdelijk **huisverbod** opleggen. Het huisverbod houdt in dat een pleger van huiselijk geweld (partnergeweld of kindermishandeling) in beginsel tien dagen zijn of haar woning niet mag betreden. In deze periode kan hulpverlening op gang komen. Van belang is dat partijen weten dat dit instrument er is en dat ze doorgeleiden naar de politie of reclassering om een huisverbod op te leggen. De gemeente heeft een rol in het bij elkaar brengen van de ketenpartners en het opzetten van een structuur waarin dit mogelijk is. In sommige gemeenten voorziet het **Veiligheidshuis** in deze structuur.

Terug naar pag. 6 >>

Integrale en multidisciplinaire aanpak van kindermishandeling

Belangrijk is de samenwerking zowel op bestuurlijk als op uitvoerend niveau vorm te geven (Ten Berge, 2012). Doel is niet de samenwerking op zich, maar het realiseren van een effectief zorgaanbod voor mishandelde kinderen en hun gezinnen. Het Nederlands Jeugdinstituut ontwikkelde een checklist 'SamenWerken aan hulp voor mishandelde kinderen en hun ouders', dit is een hulpmiddel voor zowel bestuurders en managers als uitvoerende professionals om de samenwerking bij hulp na kindermishandeling gezamenlijk te bespreken, te beoordelen en te verbeteren. Deze checklist is opgenomen in het boek **Stoppen en Helpen** van Ingrid ten Berge, maar ook los als **e-publicatie te bestellen**.

Meer specifiek ten aanzien van samenwerken aan hulp voor jeugd met meervoudige problematiek en hun gezin is de **Handreiking Integrale Zorg** verschenen. Ook met een checklist voor het realiseren van samenhang en continuïteit in de (onderwijs)zorg die kinderen en jongeren met meervoudige problematiek en hun ouders nodig hebben. De checklist is te gebruiken voor een sterkte-zwakke analyse van de zorg voor de doelgroep binnen een bepaald werkgebied: welke punten zijn al gerealiseerd en waar is verbetering wenselijk? Na het invullen van de checklist biedt de handreiking gericht informatie, tips en voorbeelden die behulpzaam kunnen zijn bij het opstarten of verder versterken van integrale zorgtrajecten voor deze doelgroep.

Multidisciplinaire aanpak onderzocht'

Om meer inzicht te krijgen in de meerwaarde van een multidisciplinaire aanpak van kindermishandeling in Nederland gaat **ZonMw**, in opdracht van de ministeries van VWS en VenJ onderzoek uitvoeren binnen het programma 'Effectief werken in de jeugdsector'. De volgende initiatieven zijn geselecteerd voor deelname aan het onderzoek en de ondersteuning:

- [Multidisciplinair Centrum aanpak Kindermishandeling \(MDC-K\) Zuid Kennemerland](#)
- [Proeftuin multidisciplinair centrum kindermishandeling Friesland](#)
- [Transmuraal Academisch Samenwerkingsverband Kindermishandeling Amsterdam \(TASK-Amsterdam\)](#)
- [Het Veilig Verderteam, de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in gezinnen door een multidisciplinair team op basis van Signs of Safety in de Haagse regio](#)
- [Intersectorale aanpak van kindermishandeling in Gelderland](#)

De **eerste tussenrapportage** geeft diverse conclusies en aanbevelingen. Specifiek voor gemeenten zijn de volgende aanbevelingen genoemd: Faciliteer doorbraken in de samenwerking tussen spelers die een rol hebben bij het aanpakken van kindermishandeling en geef initiatieven tijd om 'onder de radar' tot ontwikkeling te komen.

Een andere belangrijke samenwerking is die van de top referente traumacentra. Deze traumacentra behandelen kinderen en volwassenen die in relatie tot vroegkinderlijke chronische traumatisering gediagnosticeerd zijn op veelal een combinatie van complexe PTSS, angst- en persoonlijkheidsstoornissen – en dissociatieve problematiek, gepaard aan een hoge mate van comorbiditeit. De behandeling is voornamelijk ambulante en wordt verspreid over Nederland georganiseerd met het oog op toegankelijkheid voor patiënten. Het gaat om de volgende organisaties: **Altrecht**, **GGZ Drenthe**, **GGZ Eindhoven**, **Meerkanten**, **GGZ Friesland**, **GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen**, **Jeugdriagg NHZ**, **Parnassia/Bavogroep**, **Reinier van Arkel stichting** en **de Viersprong**.

Terug naar pag. 6 >>

Ministerie van Veiligheid en Justitie

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Deze digitale handreiking Aanpak Kindermishandeling is een uitgave van de ministeries van VWS, VenJ en de VNG, in opdracht van het Transitiebureau Stelselwijziging Jeugd

Tekst: Marian van Leeuwen / de JeugdZaak

www.voordejeugd.nl

November 2013